

รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย*

THE MODEL OF BUILDING LEARNING CENTER FOR COMMUNITY IDENTITY ON HIGH AREA AT CHIANG RAI PROVINCE

วีระพงศ์ เกียรติไพโรยค¹, พระครูธีรศาสนไพศาล², ศุภกร ณ พิกุล³, พระครูสมุห์ธนาการ ธนกรโร⁴
และ รสนันท์ มานะสุข⁵

Weeraphong Kiatpraiyot¹, Phrakhru Thirasanpaisan², Suphakorn Na Phikun³,
Phrakhru Samutthanakan Thanakro⁴ and Rosnan Manasuk⁵

¹⁻⁵วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻⁵Chiang Rai Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Weeraphong.kiat@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 26 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 28 กันยายน 2568

Received 23 September 2025; Revised 26 September 2025; Accepted 28 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย 2. เพื่อศึกษากิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย และ 3. เพื่อนำเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Method) ประกอบด้วย การเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

Citation:

*วีระพงศ์ เกียรติไพโรยค, พระครูธีรศาสนไพศาล, ศุภกร ณ พิกุล, พระครูสมุห์ธนาการ ธนกรโร และ รสนันท์ มานะสุข. (2568).

รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(5), 602-618.

Weeraphong Kiatpraiyot, Phrakhru Thirasanpaisan, Suphakorn Na Phikun, Phrakhru Samutthanakan Thanakro and Rosnan Manasuk. (2025). The Model Of Building Learning Center For Community Identity On High Area At Chiang Rai Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(5), 602-618.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และคณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน ในพื้นที่ 2 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่บ้านรักแผ่นดิน หมู่ 15 ตำบลต้าแต่ อำเภอกิ่ง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์ม้ง และบ้านยะฟู ซึ่งเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านห้วยแม่ซ้าย หมู่ 11 ตำบลแม่อาย อำเภอมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เป็นชาติพันธุ์ลาหู่ โดยการประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชาติพันธุ์ม้งมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยเฉพาะ “ปีใหม่ม้ง” ซึ่งจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยว ส่วนชาติพันธุ์ลาหู่ประเพณีปีใหม่จะตรงกับเทศกาลตรุษจีน ถือเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นชีวิตใหม่ มีพิธีสะเดาะเคราะห์ เรียกขวัญ ไหว้บรรพบุรุษ และแสดงความกตัญญูต่อผู้อาวุโส โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น หมู ไก่ ไข่ ข้าวปุก ประกอบพิธีอย่างเป็นระบบ สะท้อนความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างคน วิญญาณ และธรรมชาติ และยังมีกิจกรรมละเล่น เช่น ตีลูกข่าง การแต่งกายแบบชาติพันธุ์ สื่อถึงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์

2. ผลการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า 1) การพัฒนากิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมยังถ่ายทอดด้วยภาษาถิ่นและมุขปาฐะ 2) การพัฒนากิจกรรมด้านคติความเชื่อ เป็นการเรียนรู้ด้านคติความเชื่อที่สะท้อนอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้งผ่านพิธีกรรม 3) การพัฒนากิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทั้งการจักสาน ตีมีด เย็บปักผ้า และการเพาะปลูกพืชท้องถิ่น ข้าวไร่ พืชหมุนเวียน รวมถึงการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ

3. การนำเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายควรมุ่งเน้นการถ่ายทอดวัฒนธรรม คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้จริง ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้จัดทำเอกสารหรือคู่มือ เช่น หนังสือเล่มเล็ก โปสเตอร์ อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอสั้น เพื่อใช้ในโรงเรียน ห้องสมุด และออนไลน์ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลควรใช้ YouTube หรือ TikTok เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เสนอให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริม เพื่อศูนย์การเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับโรงเรียนและชุมชน

คำสำคัญ: รูปแบบศูนย์การเรียนรู้, อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์, ชุมชนบนพื้นที่สูง

Abstract

This research aimed to 1. study the identity of communities on highland areas in Chiang Rai Province, 2. develop learning activities related to the creative identity of these communities, and 3. propose the model of learning center for community identity on high area at Chiang Rai province. This study employed a mixed-methods approach, combining qualitative research and action research. The researchers conducted in-depth interviews with 25 key informants from two villages including Rak Phaendin Village, Moo 15, Tap Tao Subdistrict, Thoeng District, Chiang Rai Province (a Hmong ethnic community), and Yafu Village, a satellite of Huay Mae Sai Village, Moo 11, Mae Yao Subdistrict, Mueang Chiang Rai District, Chiang Rai Province (a Lahu ethnic community).

The research findings are as follows:

1. The study on the identity of highland communities in Chiang Rai Province found that the Hmong ethnic group has a distinct identity in terms of traditions, culture, and way of life, especially the “Hmong New Year,” which is celebrated after the harvest season. For the Lahu ethnic group, their New Year tradition coincides with the Chinese New Year festival. It marks the beginning of a new life and involves rituals such as misfortune cleansing, soul-calling, ancestor worship, and expressing gratitude to elders. These ceremonies incorporate meaningful symbols such as pigs, chickens, eggs, and sticky rice cakes, carried out in a systematic manner that reflects the close relationship between people, spirits, and nature. There are also traditional games including spinning tops and ethnic-style clothing that express pride in their cultural identity.

2. The study on learning activities related to the creative identity of highland communities in Chiang Rai Province revealed that such activities play a crucial role in preserving and promoting local heritage. The development of

tradition- and culture-based activities serves as a means of transmitting indigenous knowledge, often conveyed through local dialects and oral traditions. Belief-based activities further foster a deep understanding of spiritual and cultural values, with ritual practices reflecting the community's creative identity in meaningful ways. Additionally, the development of activities grounded in local wisdom supports intergenerational knowledge transmission in areas such as basketry, blacksmithing, embroidery, and the cultivation of indigenous crops such as upland rice and rotational plants. These practices are complemented by using traditional herbal medicine for health maintenance, highlighting the holistic and sustainable nature of local knowledge systems.

3. The proposed model for a creative identity learning center for highland communities in Chiang Rai Province emphasizes the importance of transmitting culture, belief systems, and local wisdom in accessible and practical formats. Informants suggested developing user-friendly materials such as booklets, posters, infographics, and short video clips to be utilized in schools, libraries, and online platforms. These resources should be suitable for both children and adults. In the digital era, platforms including YouTube and TikTok were recommended as effective tools for knowledge dissemination. Furthermore, schools were encouraged to organize supplementary activities, with the learning center serving as a bridge between educational institutions and local communities.

Keywords: The model of learning center, Community identity, Community on high area.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมแต่ก็ได้รับการรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ มาตราที่ 27 วรรค 1 ความว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง

ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, 2560) เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความแตกต่างกันแต่มีความเสมอภาคกันทางกฎหมาย หรือเป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยนั้นเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ทุกความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมต่างก็มีคุณค่าและควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบสานเพื่อแสดงถึงความถึงอัตลักษณ์อันงดงามในท้องถิ่น ซึ่งพบว่าประเทศไทยมีความหลากหลายทางประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมของประชาชนในชาติ ซึ่งรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกันไป โดยแบ่งได้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาทั้งสิ้นถึง 70 กลุ่ม กระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2564) แต่ในสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมที่ทุกคนอยู่ในพื้นที่ของตัวเองดำรงชีวิตที่ไม่เร่งรีบนัก มีส่วนร่วมกับการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น แต่ในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงทั้งด้านสังคม และเศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนต่างดิ้นรนจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปสู่สังคมอุตสาหกรรมในเมือง เพื่อประกอบอาชีพเลี้ยงผู้คนในครอบครัว ทำให้ไม่มีโอกาสเข้าร่วมพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตน และลูกหลานที่เติบโตในเมืองก็อาจถูกซึมซับด้วยวัฒนธรรมต่างถิ่น ทำให้ขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงที่มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ผ่านแบบมุขปาฐะ คือ การท่องจำด้วยปากเปล่า หรือเล่าจากรุ่นสู่รุ่น จึงมีโอกาที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นจะสูญหายไปมากที่สุด

จึงกล่าวได้ว่าประเพณีวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่สูง ย่อมมีความเสี่ยงที่จะสูญไปพร้อมกันคนในรุ่นนั้น ๆ เนื่องจากชาดผู้ที่จะมาอนุรักษ์และสืบสาน ยกตัวอย่างพิธีกรรม เช่น การเรียนคำกล่าวที่ใช้ในพิธีกรรมทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ซึ่งในงานมงคลนั้นอาจศึกษาและเรียนได้ง่าย แต่งานอวมงคลนั้นจะไม่มีการสอนในบ้านเรือน เพราะด้วยความเชื่อว่าจะนำสิ่งที่ไม่เป็นมงคลมาสู่ยังบ้านเรือน จึงนิยมสอนกันเวลาที่ไปอยู่ในไร่หรือสวน ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวจึงยากยิ่งที่คนรุ่นใหม่ประกอบอาชีพอยู่ในอุตสาหกรรม หรือประกอบอาชีพไกลถิ่นกำเนิดจะมีโอกาสได้เรียนรู้และสืบสาน

แม้ในปัจจุบันภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ จะพยายามจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้คนได้เรียนรู้และร่วมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้ยั่งยืนอยู่คู่กับชุมชนตลอดไป เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ด้านยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ อาทิ แนวคิดเรื่อง ต่อยอดอดีตโดยมองกลับไป ที่รากเหง้าทางเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทาง

ทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย รวมทั้งความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศในด้านอื่น ๆ นำมาประยุกต์ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจ และสังคมโลกสมัยใหม่ (ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580), 2561)

เมื่อพิจารณาในเชิงพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงอาศัยอยู่จะพยายามกำหนด ยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น จังหวัดเชียงราย ที่อยู่ในพื้นที่เหนือสุดของ ประเทศ มีพื้นที่ 11,678.369 ตารางกิโลเมตร มากเป็นอันดับที่ 12 ของประเทศ และในปี พ.ศ. 2562 มีประชากรรวมรวมทั้งสิ้น 1,289,304 คน (แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงกว่า 9 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ 1. อาข่า (อีกอ) 2. ลahu (มูเซอ) 3. ม้ง 4. จีนฮ่อ 5. เมี่ยน (เย้า) 6. กะเหรี่ยง 7. ลีซู (ลีซอ) 8. ลัวะ (ละว้า) 9. ขมุ เป็นต้น มีจำนวน 711 หมู่บ้าน ครอบคลุมพื้นที่ 17 อำเภอ จากจำนวนทั้งหมด 18 อำเภอ (ระบบสารสนเทศ สนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม, 2566)

เพื่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่สูงให้คงอยู่คู่กับชุมชนได้ อย่างยั่งยืน จึงควรมีการศึกษา วิเคราะห์ และจัดบันทึกความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ในอยู่ใน รูปแบบของเอกสาร หรือจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อเอื้อต่อกันเรียนรู้ และเผยแพร่ให้แก่ สังคมให้มีความเข้าใจในประเพณีวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ สูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน บนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษากิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงใน จังหวัดเชียงราย
3. เสนอนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงใน จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mixed Method) ได้แก่ การเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งเน้นการ

วิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับรูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย จำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน 2) ตัวแทนปราชญ์ชุมชน จำนวน 9 คน 3) ตัวแทนประชาชน จำนวน 8 คน และ 4) ตัวแทนนักวิชาการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน โดยมีหลักการในการเก็บรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานหลักการคิด และแนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและระบบงานวิจัย โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารงานวิจัย และสภาพทั่วไปเกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ตามรูปแบบของการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประกอบกับการสัมภาษณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน ความท้าทาย และความเปลี่ยนแปลงโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.1 จัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing)

2.2 การแสดงข้อมูล (Data Display)

3. จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้ (Action Research) ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย และถอดความรู้จากการจัดกิจกรรม

4. การหาข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification)

5. สรุปผลการวิจัย และนำเสนอรูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลเชิงอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนประกอบด้วยอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม ในเชิงสัญลักษณ์ต่าง ๆ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์สามารถมองได้ 2 แนวทาง คือ อัตลักษณ์ที่กำลังเลือนหายและอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งกลุ่มชาวม้งที่มีการต่อรองภาพลักษณ์จากวาทกรรมครอบงำสู่การสร้างอัตลักษณ์ใหม่ที่สะท้อนความเข้มแข็งและพัฒนา ประกอบด้วย การศึกษาสูงขึ้น การสร้างชุมชนปลอดภัยเสถียร ที่สะท้อนอัตลักษณ์ผ่านการดำเนินชีวิตในทุกมิติ ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชนบนพื้นที่สูงให้ยั่งยืนและมีเอกลักษณ์เฉพาะตน

1.2 การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชาติพันธุ์ม้งและชาติพันธุ์ลาหู่ มีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยเฉพาะ “ประเพณีปีใหม่” กล่าวคือประเพณีปีใหม่ม้งจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยว ถือเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นชีวิตใหม่ มีพิธีสะเดาะเคราะห์ เรียกขวัญ ไหว้บรรพบุรุษ และแสดงความกตัญญูต่อผู้อาวุโส โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ไก่ ไข่ ข้าวปุก ประกอบพิธีอย่างเป็นระบบ ส่วนประเพณีปีใหม่ลาหู่จะตรงกับวันตรุษจีน มีพิธีกินวอ มีการแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์อย่างสวยงาม ทั้ง ๒ ชาติพันธุ์มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ ผี และธรรมชาติ สำหรับภูมิปัญญาพื้นที่มีลักษณะเหมือนกัน คือ การจักสาน การตีมีด การประกอบอาชีพทางการเกษตร ไร่มุมนเวียน เป็นต้น

2. กิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 การสำรวจการพัฒนากิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า การสำรวจกิจกรรมได้มีการวางแผน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (Preliminary Research) 2) การเข้าสู่พื้นที่และสร้างความไว้วางใจ (Community Entry & Rapport Building) 3) การเก็บข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพ (Ethnographic Data Collection) และ 4) การสะท้อนกลับและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Creative Reflection & Learning Design) และดำเนินการปฏิบัติสู่กระบวนการ

ผลการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย

2.2 กระบวนการพัฒนากิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย มีประเด็นจากการสัมภาษณ์นำไปสู่การจัดกิจกรรมตามหัวข้อดังนี้

1) ชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและลาหู่ มีกิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างเด่นชัด โดยเน้นการสืบทอดประเพณีผ่านกิจกรรมและพิธีกรรม เช่น พิธีกินวอของลาหู่และปีใหม่ม้ง มีการเรียกขวัญ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ส่งเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์ และการบูชาธรรมชาติ กิจกรรมเหล่านี้มักเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมยังถ่ายทอดด้วยภาษาถิ่นและมุขปาฐะ ทำให้เยาวชนซึมซับอัตลักษณ์ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ทั้งยังมีการปรับกิจกรรมให้ร่วมสมัยเพื่อคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก แต่ปัจจุบันอาจมีข้อจำกัดเนื่องจากคนหนุ่มสาวเข้าสู่งานภาครัฐหรือภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้เวลาไม่เอื้อต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

2) การเรียนรู้ด้านคติความเชื่อที่สะท้อนอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้งผ่านพิธีกรรมและการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เช่น การไหว้ผีเรือน ผีบ้าน (ผีบรรพบุรุษ) เป็นต้น หรือเกี่ยวข้องกับเรียกขวัญ สะเดาะเคราะห์ การส่งวิญญาณ โดยมีการใช้สัญลักษณ์ คือ ไช้ ไก่ หมู ข้าว เหล้า และการประกอบพิธีนั้นพื่อหมอบหรือแม่หมอบมีบทบาทสำคัญ แต่ต้องเป็นผู้ถือศีลเคร่งครัดเพื่อคงความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อยังแฝงไว้ด้วยคุณค่าทางจริยธรรม การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และการสืบทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบในบริบทของวิถีชีวิตประจำวัน

3) กิจกรรมเรียนรู้ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า การเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายมีลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในรูปแบบมุขปาฐะ ทั้งการจักสาน ตีมีด เย็บปักผ้า และการเพาะปลูกพืชท้องถิ่น ข้าวไร่ พืชหมุนเวียน รวมถึงการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ การทำแปลงไร่มูลุนเวียน และการปั่นด้าย ย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ การเรียนรู้มักเกิดขึ้นผ่านการลงมือทำจริงในชีวิตประจำวัน และการมีส่วนร่วมในฤดูกาลสำคัญ แม้จะมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ในการใช้เครื่องจักรหรือพลาสติกแทนวัสดุธรรมชาติ และคงพยายามรักษาความรู้ดั้งเดิมไว้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของชุมชน หรือโรงเรียน เป็นต้น

3. การเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย โดยผลการวิจัยสรุปผลข้อมูลได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของตนในการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับภายนอกอย่างยั่งยืน

3.2 การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายควรมุ่งเน้นการถ่ายทอดวัฒนธรรม คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้จริง ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้จัดทำเอกสารหรือคู่มือ เช่น หนังสือเล่มเล็ก โปสเตอร์ อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอสั้น เพื่อใช้ในโรงเรียน ห้องสมุด และออนไลน์ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลควรใช้ YouTube หรือ TikTok เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เสนอให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริม เพื่อศูนย์การเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับโรงเรียนและชุมชน

3.3 การนำเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า ลักษณะการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายที่มีใจความสำคัญ ประกอบด้วย 1) แนวคิดสำคัญของการพัฒนาเพื่อการสร้างการเรียนรู้ที่มีชีวิตโดยใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง 2) บูรณาการกับระบบการศึกษา เพื่อการจัดกิจกรรมทวิภาษา ค่าวัฒนธรรม และชมรมการเรียนรู้ชาติพันธุ์ 3) การใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขยายผล เพื่อสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ YouTube, TikTok, Facebook หรือเว็บไซต์ 4) สร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกกลุ่มวัย คณะกรรมการหมู่บ้าน โรงเรียน หน่วยงานรัฐ เอกชน และนักวิชาการ และ 5) แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่เด็กและผู้สนใจ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูง

ในจังหวัดเชียงราย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชชาติพันธุ์ม้ง และชาติพันธุ์ลาหู่ มีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยเฉพาะ “ประเพณีปีใหม่” กล่าวคือประเพณีปีใหม่มีจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยว ถือเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นชีวิตใหม่ มีพิธีสะเดาะเคราะห์ เรียกขวัญ ไหว้บรรพบุรุษ และแสดงความกตัญญูต่อผู้อาวุโส โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ไก่ ไช้ ข้าวปุก ประกอบพิธีอย่างเป็นระบบ ส่วนประเพณีปีใหม่ลาหู่จะตรงกับวันตรุษจีน มีพิธีกินวอ มีการแต่งกายด้วยชุดชาติพันธุ์อย่างสวยงาม ทั้ง ๒ ชาติพันธุ์มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณ ผี และธรรมชาติ สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเหมือนกัน คือ การจักสาน การตีมีด การประกอบอาชีพทางการเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ ทวิชศรี ได้วิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ชุมชน : แนวคิดและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเมืองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งชุมชนควรจะช่วยกันรักษาวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่นด้วยให้ได้ การควบคุมรักษาวัฒนธรรมชุมชนหรืออัตลักษณ์ชุมชน ต้องบริหารจัดการควบคุมด้วยชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วม หนทางในการปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันด้วยหลักสาราณียธรรม ซึ่งนับว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งทางพุทธสันติวิธีที่จะช่วยเชื่อมประสานสมาชิกชุมชนให้มีทิศทางและแนวคิดจะรักษาอัตลักษณ์ชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกันอันจะส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนมีความยั่งยืน (วิไลวรรณ ทวิชศรี, 2560)

2. กิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า 1) การพัฒนากิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมยังถ่ายทอดด้วยภาษาถิ่นและมุขปาฐะ 2) การพัฒนากิจกรรมด้านคติความเชื่อ เป็นการเรียนรู้ด้านคติความเชื่อที่สะท้อนอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้งผ่านพิธีกรรม 3) การพัฒนากิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทั้งการจักสาน ตีมีด เย็บปักผ้า และการเพาะปลูกพืชท้องถิ่น ข้าวไร่ พืชหมุนเวียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสพสุข ฤทธิเดช และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “แหล่งเรียนรู้ชุมชนจัดการศึกษาการสื่อสารด้วยคติชาวบ้าน เพื่อสุขภาวะของเด็กและเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการแหล่งเรียนรู้ชุมชนจัด

การศึกษาการสื่อสารด้วยคติชาวบ้านสำหรับเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้มี 6 วิธีคือ (1) การศึกษาตามอัธยาศัย (2) เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง (3) แบบมีส่วนร่วม (4) การประเมินผลตามสภาพจริง (5) แนวคิดดั้งเดิมบูรณาการกับแนวคิดสากล และ (6) เทคนิคการเรียนรู้แบบ 6 ส. ได้แก่ (1) สร้างความรู้ร่วมกัน (2) สืบเสาะค้นหาความรู้ในชุมชน (3) สร้างความรู้จากภายนอกชุมชน (4) สร้างผลงานตนเอง (5) สรุปผลงาน และ (6) สร้างสื่อคติชาวบ้านประยุกต์ใช้ ผลการถอดบทเรียนของแหล่งเรียนรู้ชุมชนจัดการศึกษาด้วยคติชาวบ้านที่ส่งผลต่อสุขภาวะของเด็กและเยาวชนมี 2 ด้าน คือสุขภาวะการสื่อสารการพูดและการเขียนมีเกณฑ์การประเมินผลผ่านสุขภาวะ 2 ด้านได้ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป พบว่าเด็กและเยาวชนมีสุขภาวะการสื่อสารการพูดนิทาน ประเพณี และอาชีพ โดยรวมผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับมาก แต่สุขภาวะการสื่อสารการเขียน โดยรวมผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับปานกลาง วิธีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาวะการสื่อสารการพูด และการเขียนได้ต้องฝึกฝนเป็นรายบุคคลเยาวชน และเนื้อหาที่ใช้ฝึกการพูดและการเขียนใช้เนื้อหาตามกำหนดให้และเนื้อหาเสรีตามความต้องการของเด็กและเยาวชน (ประสพสุข ฤทธิเดช และคณะ, 2556)

3. การเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย มีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายควรมุ่งเน้นการถ่ายทอดวัฒนธรรม คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้จริง ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้จัดทำเอกสารหรือคู่มือ เช่น หนังสือเล่มเล็ก โปสเตอร์ อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอสั้น เพื่อใช้ในโรงเรียน ห้องสมุด และออนไลน์ เน้นสื่อที่เหมาะสมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลควรใช้ YouTube หรือ TikTok เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เสนอให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อศูนย์การเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับโรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวดี วรวิทย์พินิต และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์การเรียนรู้เมืองเพชร ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางหุบเขา และติดทะเล ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรและปศุสัตว์ และมีการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสนใจที่จะรู้แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนแบบวิถีเมืองเพชรของจังหวัดเพชรบุรี ยังมีบทบาทในการให้ความรู้

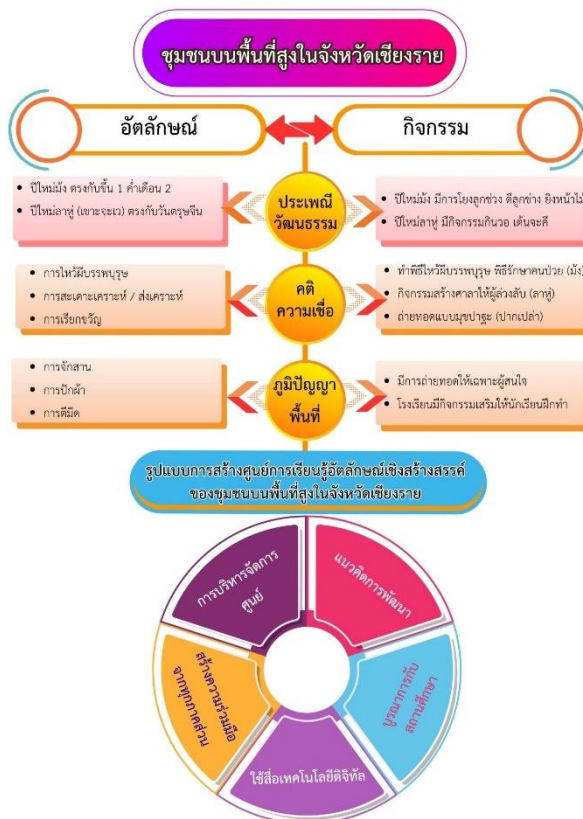
และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่และนอกพื้นที่ 2) รูปแบบการจัดการศูนย์ การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้น คือ “PETCH Model” มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ Participation (การมีส่วนร่วม) Evolution enough (ความพอเพียง) Technology (การนำเอาเทคโนโลยีและหลักวิทยาศาสตร์มาปฏิบัติ) Community (ชุมชน) และ Harmony (ความกลมกลืน) 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ารูปแบบการพัฒนาจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับภูมิปัญญาเป็นความรู้ดั้งเดิมอันประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน ไม่ได้แบ่งแยกเป็นส่วน ๆ หากแต่ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และ 4) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้วิถีเมืองเพชร ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าภาพรวมอยู่ระดับมาก (สุวิทย์ วรวิทย์พินิต และคณะ, 2560)

3.2 การนำเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูง ในจังหวัดเชียงราย พบว่า ลักษณะการพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายที่มีใจความสำคัญ ประกอบด้วย 1) แนวคิดสำคัญของการพัฒนาเพื่อการสร้างการเรียนรู้ที่มีชีวิตโดยใช้การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง 2) บูรณาการกับระบบการศึกษา เพื่อการจัดกิจกรรมทวิภาษา ค่ายวัฒนธรรม และชมรมการเรียนรู้ชาติพันธุ์ 3) การใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือขยายผล เพื่อสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ YouTube, TikTok, Facebook หรือเว็บไซต์ 4) สร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกกลุ่มวัย คณะกรรมการหมู่บ้าน โรงเรียน หน่วยงานรัฐ เอกชน และนักวิชาการ และ 5) แนวทางการบริหารจัดการศูนย์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่เด็กและผู้สนใจ เพื่อพัฒนารูปแบบ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรวรรณ ป้อมดำ ได้วิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษา ลพบุรี เขต 2” กระบวนการพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงสู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวทางการพัฒนาเป็น 2 แนวทาง 1) การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนสู่สถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำและบริหารจัดการศึกษาในทุกมิติ มอบหมายให้คณะครูน้อมนำมาเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการทำงานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งให้เกิดการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่กิจกรรมในสถานศึกษา พัฒนาสู่การเป็นสถานศึกษาพอเพียงและดำเนินการขับเคลื่อนกระบวนการอย่างมีระบบทั้งโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง จนพัฒนาให้เป็นศูนย์การ

เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกด้าน 2) การดำเนินการโครงการอื่นๆ แล้วนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้ามาเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติในการบริหารจัดการ การศึกษาเป็นสถานศึกษาพอเพียง และศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) แนวปฏิบัติที่ขับเคลื่อนและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อมในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา ขั้นที่ 2 การจัดระบบการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ขั้นที่ 4 การเปลี่ยนแปลงบริบท ขั้นที่ 5 การสร้างเครือข่าย (อรวรรณ ป้อมดำ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย” มีองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 1 : องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า ชชาติพันธุ์ม้งมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต โดยเฉพาะ “ปีใหม่ม้ง” ซึ่งจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยว ส่วนชาติพันธุ์ลาหู่ประเพณีปีใหม่จะตรงกับเทศกาลตรุษจีน ถือเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นชีวิตใหม่ มีพิธีสะเดาะเคราะห์ เรียกขวัญ ไหว้บรรพบุรุษ และแสดงความกตัญญูต่อผู้อาวุโส โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น หมู ไก่ ไข่ ข้าวปุก ประกอบพิธีอย่างเป็นระบบ สะท้อนความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างคน วิญญาณ และธรรมชาติ และยังมีกิจกรรมละเล่น เช่น ตีลูกข่าง การแต่งกายแบบชาติพันธุ์ สื่อถึงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ 2. ผลการศึกษากิจกรรมเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า 1) การพัฒนากิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการถ่ายทอดความรู้ดั้งเดิมยังถ่ายทอดด้วยภาษาถิ่นและมุขปาฐะ 2) การพัฒนากิจกรรมด้านคติความเชื่อ เป็นการเรียนรู้ด้านคติความเชื่อที่สะท้อนอัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์อย่างลึกซึ้งผ่านพิธีกรรม 3) การพัฒนากิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ลักษณะการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นทั้งการจักสาน ตีมีด เย็บปักผ้า และการเพาะปลูกพืชท้องถิ่น ข้าวไร่ พืชหมุนเวียน รวมถึงการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ 3. การนำเสนอรูปแบบศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงราย พบว่า การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดเชียงรายควรมุ่งเน้นการถ่ายทอดวัฒนธรรม คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้จริง ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้จัดทำเอกสารหรือคู่มือ เช่น หนังสือเล่มเล็ก โปสเตอร์ อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอสั้น เพื่อใช้ในโรงเรียน ห้องสมุด และออนไลน์ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลควรใช้ YouTube หรือ TikTok เป็นแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เสนอให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริม เพื่อศูนย์การเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับโรงเรียนและชุมชน

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายนำไปใช้

1.1 ควรมีการนำรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปขยายผลในโรงเรียนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา

1.2 ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผู้ร่วมกิจกรรม และผู้ให้ความรู้ ในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์และการใช้สื่อร่วมสมัย ในการใช้ศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งฝึกอาชีพทางวัฒนธรรม เช่น การทอผ้า ทำเครื่องเงิน งานไม้ งานจักสาน เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน

1.3 ควรมีพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศูนย์การเรียนรู้กับสถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อเสริมองค์ความรู้และทรัพยากร ในจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนบนพื้นที่สูงต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนานวัตกรรมร่วมกันในสนับสนุนให้มีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้

1.4 ควรมีการประยุกต์ใช้รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อขยายผลเชิงนโยบาย เพื่อสนับสนุนการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การศึกษาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการผลิตสื่อเรียนรู้ เช่น การทำสารคดีสั้น การจัดนิทรรศการแบบมีชีวิต เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สสำรวจบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการสืบทอดอัตลักษณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ เพื่อออกแบบกิจกรรมเฉพาะกลุ่มในแต่ละในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดเชียงราย โดยอธิบายอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเชียงราย เพื่อการออกแบบศูนย์เฉพาะกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีกลุ่มในพื้นที่วิจัยอื่น ๆ เพื่อทำการศึกษาและยืนยันการวิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งต่อไป

2.2 เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบนพื้นที่สูงกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่วิจัย ดังนั้นจึงควรนำแนวทางการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ในรูปแบบอื่น ๆ และวิธีการอื่น ๆ ที่หลากหลาย โดยมีการศึกษาและติดตามผลในระยะยาวต่อไป

2.3 เนื่องจากผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ได้ผลลัพธ์จากการวิจัย การมุ่งมุ่งเน้นการถ่ายทอดวัฒนธรรม คติความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้จริง ดังนั้นจึงควรทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างศูนย์การเรียนรู้อัตลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 - 2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก.
- ประสพสุข ฤทธิเดช และคณะ. (2556). แหล่งเรียนรู้ชุมชนจัดการศึกษาการสื่อสารด้วยคติชาวบ้าน เพื่อสุขภาพของเด็กและเยาวชนไทย. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม. ข้อมูลประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่ 20 จังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2566 จาก <https://hhdcclampang.anamai.moph.go.th:8080/hhdcdashboard/frontend/web/ethnics/default/ampur?cw=57>.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, 6 เมษายน 2560.
- วิไลวรรณ ทวีศรี. (2560). อัตลักษณ์ชุมชน : แนวคิดและการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย. วารสารศิลปการการจัดการ, 1(2).
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). (2564). กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: งานวิจัยและความท้าทาย. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- สุฤทธิ วรวิทย์พินิต และคณะ. (2560). “การพัฒนาารูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ วิถีเมืองเพชรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(2).
- อรวรรณ ป้อมดำ. (2561). การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ลพบุรี เขต 2. ใน รายงานวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.